

Hrvoje Kekez, *Pod znamenjem propetog lava – Povijest knezova Babonića do kraja 14. stoljeća*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest – Biblioteka Hrvatska povjesnica, 2016, 428 stranica

Doc. dr. sc. Hrvoje Kekez (r. 1980.) radio je od 2005. do 2006. godine u Hrvatskome državnom arhivu, od 2006. do 2012. godine u Hrvatskome institutu za povijest, a od 2012. godine radi na Odjelu za povijest Hrvatskoga katoličkog sveučilišta. Autor je niza članaka i priloga u zbornicima o srednjovjekovnoj povijesti kao i popularnih i publicističkih djela, a do sada je izdao i nekoliko uredničkih knjiga. *Pod znamenjem propetog lava – Povijest knezova Babonića do kraja 14. stoljeća* njegova je prva znanstvena autorska monografija, plod dugogodišnjega rada i istraživanja koje je počelo još prije desetak godina. Naime, ona je nastala na temelju doktorske disertacije *Plemićki rod knezova Babonića do kraja 14. stoljeća*, koja je obranjena 2012. godine na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Rad je autor uvelike nadopunio novim spoznajama i rezultatima istraživanja koji su objavljeni u razdoblju između obrane njegove doktorske disertacije i trenutka izdavanja ove knjige, tako da možemo govoriti o njoj kao o potpuno novome i aktualnome doprinosu hrvatskoj povijesnoj znanosti.

Knjiga *Pod znamenjem propetog lava* dio je trenda u suvremenoj hrvatskoj medievistici, koji je usmjeren prema istraživanju povijesti plemićkih rodova i/ili obitelji u srednjovjekovnim hrvatskim zemljama. Uslijed njihovoga rada mozaik plemićkih obitelji u srednjovjekovnoj Hrvatskoj i Slavoniji uvelike se popunio u odnosu na prethodna razdoblja hrvatske historiografije te već možemo govoriti da posjedujemo, ako ne već potpuno, tada barem impresivno poznavanje obitelji čiji su posjedi prekrivali većinu spomenutih zemalja. Time je znatno unaprijeđeno i poznavanje njihovoga društvenog ustroja kao i kulturne povijesti jer je plemstvo (uz kler) bilo jedan od nositelja kulture rečenih

prostora u srednjem vijeku. Također valja spomenuti da su u tome pogledu plemićki rodovi i/ili obitelji najobilniji i najdragocjeniji izvori podataka s obzirom da se najveći dio srednjovjekovnoga izvornog materijala, i to onoga najbogatijeg relevantnim podacima, odnosi upravo na njih. Naravno, isto ne možemo tvrditi i za srednjovjekovnu Dalmaciju.

Knjiga Hrvoja Kekeza bavi se jednom od najmoćnijih plemićkih obitelji hrvatskoga i slavonskoga razvijenoga srednjeg vijeka – knezovima Babonićima. Riječ je o plemićkoj obitelji koja je tijekom velikoga dijela 13. i 14. stoljeća dominirala područjem srednjovjekovne Slavonije južno od rijeke Save, ali i šire. Istraživanje povijesti ove obitelji počeo je još Radoslav Lopašić u 19. stoljeću kada su pripadnici jedne od njezinih grana, grofovi Blagajski, još bili na životu. Do sada je najvažniji doprinos povijesti Babonić činilo nekoliko studija Lajosa Thallóczyja s kraja 19. stoljeća kao i zbirka izvora za tu obitelj (koju naziva Blagajskima), koju su objavili isti autor i Samuo Barabás. Međutim, nakon ovoga procvata u 19. stoljeću, koji su inicirali posljednji živući potomci obitelji Babonić, u kasnijemu razdoblju toj temi nije posvećeno mnogo pozornosti. To čini knjigu Hrvoja Kekeza još važnijom jer donosi prvi cjeloviti pregled povijesti te obitelji u razvijenome srednjem vijeku, a koji je u skladu sa suvremenim historiografskim metodama. Time je i ova iznimno važna plemićka obitelj podvrgnuta adekvatnome historiografskom istraživanju, kao što su prije nje bili Šubići (Damir Karbić), rod bana Borića (Marija Karbić), knezovi Krbavski (Ivan Botica) i drugi.

Knjiga je podijeljena na osam dijelova, od kojih posljednja dva čine popis izvornih djela i literature korištene pri izradi ove knjige kao i opsežan indeks imena osoba i mjesta koja se spominju u njoj, a koji iznimno olakšava pronalaženje čitatelju relevantnih mjesta. Prvi dio knjige čini opsežan uvod, u kojemu je definiran predmet istraživanja i izložen dosadašnji istraživački rad drugih autora. Drugo poglavlje bavi se problematizacijom teme, odnosno pitanjima kakav je

naziv najprikladnije nadjenuti istraživanoj obitelji i tko bi se mogao svrstati među njezine članove. Treće poglavlje donosi pregled povijesti obitelji Babonić od početka 13. do kraja 14. stoljeća, odnosno otkada se njezini članovi pojavljuju u povijesnim izvorima pa do trenutka kada se uloga i položaj obitelji – odnosno njezine posljednje preostale grane, knezova Blagajskih – znatno mijenja. Četvrto poglavlje posvećeno je obiteljskoj strukturi i ostalim aspektima socijalne povijesti obitelji Babonić, poput statusa žena u njoj, obiteljskoga grba, službenicima obitelji te odnosom obitelji prema crkvenim institucijama, koji je bio jedan od najvažnijih aspekata socijalnoga statusa plemićkih obitelji u srednjem vijeku. Peto poglavlje bavi se posjedima i utvrdama koje je obitelj Babonić posjedovala u razvijenoj srednjem vijeku, kako u jezgri njihove moći na području rijeka Une i Sane, tako i šire, u okolici Zagreba i u Moslavačkome gorju. Primjerice, grad Samobor postao je Babonićev posjed nakon što je kratko vrijeme bio slobodno kraljevsko trgovište, a koncem 13. stoljeća Babonići su stekli sve utvrde knezova Okićkih. U njihovoj vlasti neko je vrijeme bio i Medvedgrad. Šesto poglavlje pak donosi zaključak.

Nakon ovoga kratkog pregleda sadržaja knjige posvetimo se njezinim pojedinim poglavljima. U drugome poglavlju, koje se, kako je rečeno, bavi problemima vezanima uz proučavanje povijesti Babonićevih, autor minuciozno rekonstruira njihovu genealogiju pomno navodeći isprave iz kojih se ona može rekonstruirati. Pri tome upućuje na pogreške prijašnjih istraživanja. Naime, među Babonićima već u prvoj polovici 13. stoljeća došlo je do grananja obitelji te možemo govoriti o dvije grane – grani knezova od Vodice i grani koju autor naziva jednostavno potomcima kneza Babonega I. Obje su grane posjedovale posjede u dolini rijeke Une, južno od Zrinske gore, odakle će se proširiti i na okolne prostore. U drugoj polovici 13. stoljeća grana Vodićkih izumire, ali se sredinom 14. stoljeća grana potomaka kneza Babonega I. račva na knezove od Krupe i od Blagaja. Koncem isto-

ga stoljeća preostat će jedino blagajska grana. Ovome je poglavlju autor priključio tablicu u kojoj su navedene sve instance u kojima su knezovi Babonići spomenuti u izvorima u 13. i 14. stoljeću, razvrstano kronološki i po pojedinim pripadnicima ove obitelji.

Treće poglavlje donosi kronološki pregled političke povijesti obitelji Babonić. Prema autorovim nalazima njezin uspon bio je vezan uz službu ugarsko-hrvatskim kraljevima iz dinastija Arpadovića i Anžuvina. Pripadnici obitelji često su ratovali za njih, a postoji i mogućnost da su slijedili Andriju II. u križarskome pohodu u Svetu Zemlju. Također, kako je rastao utjecaj obitelji, tako su njezini pripadnici ulazili u ženidbene odnose s drugim moćnim plemićkim obiteljima, poput goričko-tirolskih grofova i bosanskih banova. Također, već tijekom 13. stoljeća pojedini Babonići stječu bansku vlast nad Slavonijom, a tijekom prve trećine 14. stoljeća obnašat će ju tijekom dužega vremenskog razdoblja. Autorova analiza obiteljske povijesti Babonićevih pruža uvid u političko i društveno ustrojstvo tadašnje Slavonije i Hrvatske – primjerice, kako se kriza monarhije u vrijeme kralja Ladislava IV. odrazila na slavonsko plemstvo – a posebice dobro objašnjava kako je vještima korištenjem političkih prilika u razvijenoj srednjem vijeku mogla ostvariti strelovit uspon na društvenoj ljestvici. Babonići su se, naime, već unutar dvije-tri generacije uspeli od relativno nevažnih plemića do slavonskih banova i do sposobnosti da svoju moć projiciraju i na udaljene pokrajine poput Furlanije. U prvoj polovici 14. stoljeća, nakon što je Stjepan V. Babonić oko 1310. godine imenovan slavonskim banom, obitelj je bila na vrhuncu moći. Međutim, kako autor razlaže, 1330-ih godina Babonići će – uslijed sukoba s kraljem Karlom I. Anžuvincem – izgubiti niz utvrda i posjeda, a njihova će moć znatno opasti. Polovicom istoga stoljeća jedna od obiteljskih grana, knezovi Blagajski, doživljava određeni uspon, ali nijedna grana više neće doseći niti približno istu moć kakvu su Babonići imali ranije. Autor političku povijest obitelji, ovdje ukratko iznesenu, rekonstruira velikim dije-

lom analizirajući povijesne izvore, a pri tome uglavnom koristi deskriptivnu metodu.

Četvrto poglavlje proučava hijerarhijske i ostale odnose unutar obitelji Babonić. Na temelju primjera koje je pronašao u izvorima, autor zaključuje da je unutar svake od generacija obitelji postojala osoba koja je u njoj igrala vodeću ulogu. Također zaključuje da je relativno rano došlo do određenoga raslojavanja rodbinske zajednice – naime, dok su braća, odnosno sinovi istoga oca, u promatranome razdoblju zajednički posjedovali zemljišne posjede, vjerojatno su ih uživali zasebno, a postojala je i mogućnost podjele prihoda od posjeda. Autor također proučava grbove pripadnika ove obitelji te donosi i njihove rekonstrukcije kao i fotografije grbova na pečatima. Pišući o ženskim članovima obitelji, autor se zbog manjka podataka posvećuje uglavnom obiteljskoj ženidbenoj strategiji. Također analizira kakvi su mogli biti obiteljski prihodi i njezina vojna moć. U cijelome ovom poglavlju autor se uglavnom služi metodama indukcije i komparacije te nastoji pronaći paralele s drugim, bolje poznatim obiteljima jer u ovim aspektima o Babonićima izvori uglavnom šute. Kada pak govori o familijarima i ostalim obiteljskim službenicima, autor je na mnogo sigurnijemu tlu te donosi brojne primjere iz izvora i opsežnu tablicu u kojoj su navedeni Babonićevi službenici, razvrstani kronološkim redom i po osobama kojima su služili, s navođenjem službe koju su vršili. U dijelu o odnosima s crkvenim institucijama autor također iznosi nalaze iz relativno bogatoga izvornog materijala s obzirom da su veliki broj isprava relevantnih za povijest Babonićevih sastavili upravo srednjovjekovni kaptoli, uglavnom onaj zagrebački. Ovdje autor razmatra njihove odnose s kaptolima, prvenstveno zagrebačkim i čazmanskim, i samostanima, poglavito cistercitskima u Topuskome i Kostanjevici, s kojima su Babonići bili usko vezani. Također dekonstruira staru zabludu prema kojoj je zagrebački biskup Stjepan II. bio Babonić. S druge strane, analizira crkvenu karijeru Stjepana VII. Babonića s konca

14. i početka 15. stoljeća, koji zaista jest bio biskup, ali ne Zagreba nego Krbave, a prije toga bio je zagrebački kanonik.

U petome poglavlju knjige autor se posvećuje posjedima i utvrdama knezova Babonića te ih svrstava u veće cjeline prema njihovomu geografskom položaju: donje Pounje, srednje Pounje, dolina Sane, Banovina i Kordun, dolina Vrbasa, Žumberačko-samoborsko gorje, okolica Zagreba i Moslavačko gorje. Autor je odlučio svrstati rečene posjede u navedene cjeline radi preglednosti, ali naglašava da nije riječ ni o kakvoj političkoj podjeli kakva je postojala u srednjemu vijeku jer se teritorijalni ustroj toga prostora radikalno mijenjao tijekom promatrana dva stoljeća. Danas se taj prostor proteže na čak tri države: Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu te Sloveniju. Valja napomenuti da Babonići nisu posjedovali sve ovdje navedene posjede i utvrde istovremeno, nego neke tijekom kraćega, a neke tijekom dužega vremenskog razdoblja s obzirom da je opseg njihove vlasti, kako je ranije rečeno, znatno fluktuirao tijekom stoljeća. Autor je na pregledan i sažet način katalogizirao Babonićeve posjede te ih nastojao ubicirati, topografski analizirati i navesti povijest vlasti te obitelji nad njima. Također analizira strateško značenje kao i fortifikacijske i arhitektonske karakteristike njihovih utvrda, poput Stjeničnjaka, Zrina, Blagaja na Sani i tako dalje. Uz najvažnije utvrde autor donosi topografske zemljovide njihove okolice i crteže s rekonstrukcijama njihova izgleda u srednjemu vijeku, većinu kojih je izradio Krešimir Regan.

Osim navedenih podataka vrijedno je napomenuti da je knjiga bogato opremljena zemljovidima i faksimilima najrelevantnijih isprava.

Tomislav Matić